

La paraula fa la gent

Edicions Bromera, que s'ha guanyat un lloc d'honor a l'avantguarda de la indústria editorial en català (i no solament al si del País Valencià, on la seua preeminència és decisiva), ens regala un altre esdeveniment cultural mitjançant la publicació de *Llengua i identitat*, una selecció de textos originals de Joshua A. Fishman. Algunes aportacions teòriques d'aquest pioner de la sociologia del llenguatge van començar a circular pels petits cercles de la incipient sociolingüística catalana pels volts dels anys seixanta, de la mà especialment de L.V. Aracil i de R.L. Ninyoles. Nocions, recordem-ho, com *bilingüisme* i *diglòssia* gairebé marcaren tota una època dins el nostre modest món de sociolingüistes. Per això resulta inexplicable que hàgem hagut d'esperar fins al 2001 per trobar un volum de Fishman traduït al català. Definitivament, som al davant d'una fita cultural.

Certament, de finals dels seixanta data el renaixement de l'etnicitat. Aleshores el gran sociolingüista nord-americà ens arribava marcat per l'aureòla de sociòleg del llenguatge. Ara, finalment, la iniciativa editorial de Bromera ens descobreix un Fishman nou, apassionant i crític del sistema social, això és, un pensador eminentment actual. En efecte, enfront de les noves coordenades amb què ens amenaça la globalització, aquest ciutadà de nació oculta (jueu *jídix* amb passaport USA) hi exerceix de «terrorista» intel·lectual, tot desplegant un univers teòric d'absoluta oportunitat que es concentra en qüestions com *etnicitat*, *raça*, *poble*, *nació* i *nacionalitat*, i les enfoca precisament sota el prisma del llenguatge.

Ell ha optat per una posició de marginalitat oberta, i militant, amb un to marcadament provocador, enfront de la ideologia oficial, la qual sotmet a atacs constants, de calúnnia i demonització, els postulats que regulen l'etnolingüística. Sense anar més lluny, la cultura institucional espanyola es manifesta ara mateix obsedida fins al paroxisme pels moviments identitaris que emergeixen al seu voltant. I un dels fenòmens reactius d'una tal pruija el constitueix, sens dubte, la promoció d'una literatura (amb títols significatius com *Lengua y Patria*, un pamflet penós) ancorada en el prejudici, la desinformació i la mala fe, i posada al servei del vell jacobinisme lingüístic. En una època que té horror (*et pour cause!*) a la

Joshua A. Fishman
Llengua i identitat
Bromera, Alzira, 2001
295 pàgs.

recuperació de les identitats nacionals i als moviments de lleialtat lingüística, Fishman no dubta a erigir-se en desinfectant actiu del panorama ambiental i alhora en aval acreditat de tot un corrent ideològic occidental que compta amb noms tan emblemàtics com Herder o Whorf i que s'explicita en declaracions com la d'E.M. Cioran: «No s'habita un país, s'habita una llengua. Una pàtria és això i res més». Vet ací l'expressió d'una llarga i gloriosa heterodòxia, l'etnicitat, damunt la qual han caigut, sobretot als temps moderns, anatemes furibunds llançats des del poder, justament perquè aquella constitueix «un dels grans desestabilitzadors dels *status quo* tan preats per totes les classes dominants» (Fishman).

Bé que sabem que la transcendència atorgada al llenguatge com a factor cohesionador de pobles, i, en definitiva, com a indicador de la dimensió identificativa de les cultures, no fou original de Herder. De fet, d'aquesta percepció havia participat l'humanista Lluís Vives: «La llengua és un dels principals fonaments de tota societat humana. Conservar una llengua, doncs, és mantenir, afermar en la realitat, l'existència

d'una nació». Ben mirat, les coordenades etnolingüístiques ni tan sols arrancaven del Renaixement, sinó que tenien les seues arrels força més profundes; potser vénen del fons d'uns 2.500 anys d'especulació euromediterrània sobre la funció que les llengües han exercit en la configuració de les fronteres humanes, o potser s'iniciaren entre pensadors més venerables encara, originaris de l'Índia o la Xina, tal com remarca Fishman.

D'altra banda, tampoc no ens hauria d'estranyar que aquesta tradició del pensament haja estat circumscrita, en proporcions elevades, als àmbits de la marginalitat; naturalment s'hi han instal·lat sobretot autors conscients de pertànyer a nacions modestes, cas de Fishman, o bé pensadors sensibles a la minorització imposada sobre alguns pobles. Pel que fa a la cultura d'ací, en la història del nacionalisme català és determinant, i abassegadora, la convicció que la llengua esdevé símbol i base de l'agregació humana, això és, el factor determinant de la cohesió de la catalanitat i alhora el seu exponent simbòlic més vistent. Ho deixava sentenciat entre nosaltres Rovira i Virgili («La llengua és tota la nació») i ho ratificava, en unes altres latituds, Fernando Pessoa: «*Minha patria é a lingua portuguesa*».

La màxima de Pessoa ens mena de manera indefugible a la sentència fusteriana «La nostra pàtria és la nostra llengua». Ara, doncs, que sentim gratificant el retorn a Joan Fuster en aquest desè aniversari de la seua mort, la lectura dels textos de Fishman que ens brinda *Llengua i identitat* esdevé una invitació suggeridora i actualíssima. De la seua dimensió modernitzadora pot ser exponent un dels eixos temàtics del llibre que gose d'expressar en els termes següents: és mitjançant la pròpia llengua que les nacions petites tenen assignada la gran contribució amb què han de subvenir a la salut del món.

Al mateix temps, les indagacions fishmanianes de caire etnolingüístic ens situen al bell mig de les qüestions estel·lars en el debat ideològic de la cultura actual: la identitat i la linguodiversitat, en definitiva, la funció angular que assignem a la pluralitat de llengües i de nacions a l'era de l'aldea global.

